

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з навчально-методичної роботи
Карина ПЕМЕНКАЛО

ЕКОНОМІКА
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **08 "Право"**
Спеціальність **081 «Право»**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **«Правове регулювання економіки»**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
державного управління,
публічного адміністрування
та економічної політики

Наталія ГАВКАЛОВА

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри Державного управління, публічного адміністрування та економічної політики

Протокол № 2 від 01 вересня 2022 р.

Розробники:

Кліменко О. М., к.е.н., доцент

Пономаренко О. О., к.е.н., доцент

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Об'єктивне правове регулювання економіки передбачає глибоке розуміння функціонування і розвитку економіки на всіх рівнях – галузевому, регіональному, національному; аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку; осмислення трансформаційних перетворень, формування, реформування економічних процесів. В сучасних умовах економічну компетентність правознавця в галузі економіки необхідно розглядати і як фактор, що сприяє адекватному регулюванню актуальних економічних проблем, і як необхідної умови дієвої участі правознавця в їх вирішенні, і як фактор забезпечення конституційних прав громадян. В сучасній світовій практиці дуже активно розвивається науковий напрям «Law & Economics» і тому актуальність міждисциплінарних поєднань юриспруденції та економіки підтверджується також світовим досвідом. Правознавці цілком можуть використати пізнавальні структури, створені економічною теорією, професійно вирішувати економічні питання.

Об'єктом навчальної дисципліни є аналіз явищ, які мають місце в економічних процесах. Предметом навчальної дисципліни є основні процеси розвитку економічного життя суспільства та кожної людини в ньому.

Мета навчальної дисципліни:

Метою дисципліни є формування системи теоретичних знань щодо понятійно-категоріального апарату теоретичної економіки; ґрунтовне оволодіння сутністю економічних явищ і процесів; забезпечення базової фундаментальної теоретичної підготовки; розуміння законів і основних тенденцій економічного розвитку суспільства; розкриття інструментів та механізмів функціонування економічного розвитку на основі відомих світових моделей.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	6
Форма підсумкового контролю	іспит

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
	“Господарське право”

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.	
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК9. Здатність працювати в команді.	РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання сучасної економіки

Тема 1. Вступ до економіки.

1.1. **Визначення економіки.** Основні економічні поняття та економічні категорії.

Економічні закони: сутність, об'єктивний характер, механізми дії і використання. Основні проблеми економіки. Економічні суб'єкти: домогосподарства, бізнес, держава.

1.2. **Економічні потреби та інтереси.** Обмеженість ресурсів та безмежність потреб.

Економічні потреби, їх сутність та класифікація. Закон зростання потреб. Економічні інтереси та їх види. Діалектика взаємозв'язку інтересів і потреб. Проблема вибору та мета економічної діяльності.

1.3. **Вимірювання результатів економічної діяльності країни.** Поняття ВВП, ВНП та ВНД, їх співвідношення. Тіньова економіка. Номінальний і реальний ВВП. Індекси цін.

Макроекономічні показники на чистій основі: чистий внутрішній продукт, національний дохід та зв'язок між ними. Амортизація. Чистий національний дохід. Національне багатство. Економічне зростання та економічний розвиток. Показники економічного зростання. Вплив технічного прогресу на економічне зростання.

1.4. **Власність.** Власність як основа будь-якої економічної системи. Економічний та юридичний зміст власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи і форми власності, їх реформування у процесі ринкових перетворень. Роздержавлення і приватизація. Особливості приватизації в Україні.

Тема 2. Організація бізнесу

2.1. **Ресурси та фактори виробництва.** Праця, капітал, земля, підприємницькі здібності.

Зміст і характер праці. Технології, інформація, наука. Екологічний фактор виробництва.

2.2. **Підприємство і підприємництво.** Види та функції підприємства. Підприємницький дохід. Поняття продукту та товару. Структура собівартості товару. Витрати виробництва

Валовий дохід та прибуток. Продуктивність праці та ефективність виробництва. Проблеми зростання економіки України та їх відображення на веденні бізнесу.

Тема 3. Ринок та механізм функціонування ринку

3.1. **Ринок: сутність, види, функції.** Визначення ринку. Роль і функції ринку. Види ринків. Основні суб'єкти ринкової економіки. Інфраструктура ринку.

3.2. **Гроші, їх походження та сутність.** Виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Закон грошового обігу. Види грошей. Сучасна грошова система. Інфляція.

3.3. **Попит, пропозиція та ринкова рівновага.** Попит. Закон попиту, його графічне відображення. Пропозиція. Закон пропозиції та його графічне відображення. Нецінові фактори попиту і пропозиції. Взаємодія попиту і пропозиції в умовах ринкової економіки. Ринкова рівновага. Ціна рівноваги.

Тема 4. Конкуренція і монополія

4.1. Конкуренція та її сутність. Ринкова конкуренція. Функції та форми конкуренції. Конкуренція і монополія. Конкуренція і моделі ринків. Особливості ціноутворення на різних ринках.

4.2. Моделі ринків. Класифікація ринкових структур. Характеристика ринку досконалої конкуренції. Сутність конкуренції та її основні функції в ринковій економіці. Ринок недосконалої конкуренції: монополістична конкуренція, монополія, олігополія. Особливості ціноутворення на різних ринках.

Змістовий модуль 2. Основи господарювання

Тема 5. Соціальне оточення бізнесу та демографічні проблеми суспільства

5.1. Демографія населення та міграційних процеси. Визначення чисельності населення та його структури. Показники природного руху чисельності населення. Сутність та поняття міграційних процесів. Внутрішня та зовнішня міграція. Показники міграції населення..

5.2. Рівень та якість життя населення. Зміст поняття рівня життя населення. Класифікація рівнів життя населення. Економічна нерівність та способи її оцінювання. Крива Лоренца Система груп показників рівня життя населення та мінімальний набір соціальних індикаторів рекомендований Статистичною комісією ООН. Показники доходів домашніх господарств. Показники диференціації доходів домашніх господарств.

5.3. Розвиток соціальної сфери та житлово-комунальне забезпечення населення. Показники розвитку соціальної сфери, освіти й охорони здоров'я. Взаємозв'язок між показниками розвитку соціальної сфери та економічного зростання. Аналіз розмірів і структури житлового фонду. Показники забезпеченості населення житлом і комунальними послугами. Стан здоров'я населення. Показники стану здоров'я населення: медико-демографічні, показники захворюваності, інвалідності, фізичного та психічного розвитку населення.

5.4. Соціальні наслідки інфляції та безробіття. Соціальні наслідки безробіття. Державне регулювання зайнятості. Державна політика зайнятості населення. Стимулююча політика як метод зменшення безробіття та її інфляційні наслідки. Державні програми сприяння зайнятості.

Тема 6. Господарський механізм та основні напрями регулювання економіки

6.1. Господарський механізм, його сутність та елементи. Господарський механізм: система управління економікою. Основні елементи господарського механізму. Економічні функції держави. Сутність, цілі, важелі (інструментарій) та основні напрями регулювання економіки.

6.2. Фінансова система. Зміст, структура та функції фінансів. Банківська система. Роль фінансів у господарському механізмі. Державний бюджет, бюджетний дефіцит, державний борг.

6.3. Податкова система та фіскальна політика. Функції податків. Фіскальні методи регулювання економіки. Фіскальна політика держави.

6.4. Монетарна політика держави. Сутність та основні важелі монетарної політики. Облікова ставка національного банку країни. Обов'язкові резерви комерційних банків. Операції на відкритому ринку.

Тема 7. Світове господарство

7.1. Сутність світового господарства. Основні риси, структура та етапи становлення. Міжнародний розподіл праці. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу.

7.2. Світогосподарські зв'язки та їх форми. Міжнародні ринки. Міжнародна торгівля. Платіжний баланс. Валютний курс, його види. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і форми міжнародного руху капіталу. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Національна і міжнародна валютна система.

Тема 8. Проблеми світових глобалізаційних процесів

8.1. Основні глобальні проблеми сучасності. Глобалізація економіки. Сутність глобальних проблем. Формування глобальної економічної системи.

8.2. Проблеми інтеграції України у світове господарство. Вплив глобальних проблем на економічний розвиток України.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни доцільно використовувати: пояснювально-ілюстративний метод; метод проблемного викладу; евристичний метод; дослідницький метод.

Для активізації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів застосовуються: проблемні лекції (т.8), дискусії (т.1-4, 6-7), бесіди (т. 2-8), презентації (т.1-8), моделювання професійних ситуацій (т.7), кейс-стаді (т.4, 8), дебати (т. 2-6, 8), індивідуальна дослідницька робота (т. 2, 3, 6, 7), мозкові штурми (т. 8).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у слухачів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у слухачів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, занять і самостійних завдань та оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє слухачу здавати іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання слухача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Підсумкова оцінка з дисципліни обчислюється з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю, який передбачає накопичувальна система (максимальна кількість – 60 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 35 балів). Результат семестрового іспиту оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів). Результат проставляється у відповідній графі екзаменаційної «Відомості обліку успішності». Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Поточний контроль за цією дисципліною проводиться у таких формах та за максимальною кількістю балів:

вирішення практичних завдань – 15 балів;

поточна контрольна робота – 10 балів;

творчі завдання – 5 балів;

виконання домашніх завдань – 10 балів.

Модульний контроль з цієї дисципліни проводиться у формі колоквиумів. Максимальна кількість балів, яку слухачі можуть отримати, складає 20 балів. Екзаменаційний білет складається з чотирьох завдань. Перші два завдання є діагностичними та оцінюються кожне максимально по 8 балів. Третє та четверте завдання є ситуаційними та оцінюються кожне максимально по 12 балів. Сумарна кількість балів за екзамен складає максимально 40 балів. Загальний бал складається з накопичених балів за всі завдання, які округлюється до цілого числа за математичними правилами.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни»

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1. Вступ до економіки	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Визначення економіки. 2. Економічні потреби та інтереси. 3. Вимірювання результатів економічної діяльності країни. 4. Власність.		
	Практичне заняття	Опанування проблеми обмеженості ресурсів та безмежності потреб. Дискусія «Проблема вибору та мета економічної діяльності»		
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Діалектика взаємозв'язку інтересів і потреб.	Презентація домашнього завдання	5
Тема 2. Організація бізнесу	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Ресурси та фактори виробництва. 2. Підприємство і підприємництво.		
	Практичне заняття	Бесіда «Технології, інформація, наука», «Ефективність виробництва», «Валовий дохід та прибуток». Дебати «Підприємницький дохід». Дискусія «Підприємство і підприємництво».	Вирішення практичних завдань	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Проблеми зростання економіки України та їх відображення на веденні бізнесу			
Тема 3. Ринок та механізм функціонування ринку	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Ринок: сутність, види, функції. 2. Гроші, їх походження та сутність. 3. Попит, пропозиція та ринкова рівновага		
	Практичне заняття	Бесіда «Основні суб'єкти ринкової економіки». Дебати «Інфраструктура ринку». Дискусії «Інфляція», «Ринкова рівновага»	Поточна контрольна робота.	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного	Взаємодія попиту і пропозиції в умовах ринкової економіки. Ціна рівноваги.	Презентація домашнього завдання	5	

	опрацювання			
Тема 4. Конкур енція і монопо лія	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Конкуренція та її сутність. 2. Моделі ринків		
	Практичне заняття	Дискусія «Ринкова конкуренція». Дебати «Форми конкуренції». Бесіда «Особливості ціноутворення на різних ринках» Кейс-стаді «Конкуренція і монополія».	Вирішення практичних завдань	5
			Колоквіум	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Ринок недосконалої конкуренції: монополістична конкуренція, монополія, олігополія. Особливості ціноутворення на різних ринках.		
Тема 5. Соціаль не оточенн я бізнесу та демогра фічні пробле ми суспіль ства	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Демографія населення та міграційних процеси. 2. Рівень та якість життя населення. 3. Розвиток соціальної сфери та житлово-комунальне забезпечення населення. 4. Соціальні наслідки інфляції та безробіття.		
	Практичне заняття	Бесіда «Визначення чисельності населення та його структури». Дебати «Сутність та поняття міграційних процесів». Презентація «Міграційний приріст населення. Міграційний відтік населення. Показники міграції населення»	Вирішення практичних завдань	5
			Презентація творчого завдання.	5
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Система груп показників рівня життя населення та мінімальний набір соціальних індикаторів рекомендований Статистичною комісією ООН.		
Тема 6. Господарський механізм та основні напрями регулювання економіки	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Господарський механізм, його сутність та елементи. 2. Фінансова система. 3. Податкова система та фінансова політика. 4. Монетарна політика держави.		
	Практичне заняття	Дискусія «Система управління економікою». Бесіда «Банківська система». Дебати «Фінансова політика держави».	Поточна контрольна робота.	5
			<i>Самостійна робота</i>	
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Сутність та основні важелі монетарної політики.			

Тема 7. Світове господарство	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Сутність світового господарства. 2. Світогосподарські зв'язки та їх форми		
	Практичне заняття	Дискусії «Міжнародний розподіл праці». Бесіда «Міжнародні ринки. Міжнародна торгівля» Моделювання професійних ситуацій: «Головні інтеграційні угруповання світу».		
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Сутність і форми міжнародного руху капіталу. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Національна і міжнародна валютна система		
Тема 8. Проблеми світових глобалізаційних процесів	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Основні глобальні проблеми сучасності. 2. Проблеми інтеграції України у світове господарство		
	Практичне заняття	Бесіда «Глобалізація економіки». Дебати «Сутність глобальних проблем». Мозковий штурм «Формування глобальної економічної системи».	Колоквіум	10
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вплив глобальних проблем на економічний розвиток України.			
			Разом	60
			Іспит	40
			Разом по курсу	100

Рекомендована література

Основна

1. Політична економія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, І. Ф. Лісна [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (3,09 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 279 с. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22562>
2. Макроекономіка : навчальний посібн. / О. М. Кліменко, О. М. Крюкова, В. М. Філатов та ін. ; під заг. ред. О. М. Кліменко. –Харків : ВД «Инжэк», 2011. –250 с.
3. Попов О.Є. Мікроекономіка : навчально-практичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. Є. Попов, В. І. Отенко, І. М. Колесніченко та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, доцента Попова О. Є. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 336 с.

Додаткова

4. Базилевич В. Д. Метафізика економіки: Монографія / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К.: Знання, 2007. – 718 с.
5. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 678 с.
6. Мікроекономічний аналіз: практикум [Електронний ресурс] : [Л. А. Азьмук, О. М. Щербатюк] — К. : КНЕУ, 2016. — 149 с.
7. Моліна О.В. Сталий соціально-економічний розвиток регіону: аналіз підходів та інструментів оцінки [Текст] // Регіональна економіка . – 2017. – №4. – 2010 – С. 25-32
8. Назиров К. З. Сучасні фактори конкурентоспроможності національної економіки [Електронний ресурс] / К. З. Назиров // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Сер.: Економічна теорія та право/ – 2014. – № 3. – С. 159–171. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2014_3_16
9. Теоретико-методологічні засади формування національної економічної системи в умовах інтеграції у світове господарство [Електронний ресурс] : монографія / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, М. А. Мащенко та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Брїля. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 208 с.

Інформаційні ресурси

10. Сторінка курсу на платформі Moodle (персональна навчальна система). Розміщено: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7671>
11. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Міністерство доходів і зборів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://minrd.gov.ua/ru/>.
13. Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
14. Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>
15. Статистика України : науковий журнал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua.